

Multimedia muistoissamme

Kai Ekholm

Charlie Gere: *Digitaalinen kulttuuri*. Suom. Raine Koskimaa ym. Faros/Eetos, 2006. 223 s.

Lancasterin yliopiston kulttuuritutkimuksen instituutin professorin Charlie Geren *Digitaalinen kulttuuri* -teoksen julkaiseminen suomeksi on ilahduttava kulttuuriteko. Teoksen historioitseva ja syntetisoiva sävy on miellyttävän etäännyttävä. Asioistahan on vain tuoreimmillaan kymmenisen vuotta ja aivan noin systemaattisena me aikalaiset emme tainneet niitä kokea.

Olimmehan siellä mekin. Tampereen yliopisto silloisen rehtorinsa Tarmo Pukkilan ja vararehtorinsa Aarre Heinon luotsaamana keräsi paljon innostusta ja asiantuntemusta; mm. Kласu Oesch, Heikki Salo, Kimmo Djupsjöbacka, Perttu Rastas taidepuolella ja VTTn Anneli Heimbürger. Ja taisin olla siellä minäkin. Kaikki seurassimme intona kansainvälistä kehitystä ja kehitimme myös omaa osaamistamme.

Tuolloin julkaistiin myös Hyperromaani, Hyperkalevala, muutama hyvä kaupallinen romputuotanto (Juhani Lokin linturomppu) ja alan koulutusta vedettiin suurille joukoille. Myös muut yliopistot peesasivat mukana. Alan kehitys oli Suomessakin ylioptimistista ja monet firmat saivat siipeensä – mitähän ne kaikki hyperkoulutetut tänään tekevät? Pienten luovien firmojen aika oli nopeasti ohi.

Muistan nähneeni useimmat alan mestarit John Perry Barlowista Ted Nelsoniin joko Suomessa tai Miliassa, Cannissa, jossa kävin vuosittain. Eivät he useinkaan suuria ajattelijoina olleet, mutta oikealla paikalla ja kiinnostavassa tulokulmassa. He antoivat monille ideoita, joita soveltaa paikallisesti.

Tänään multimedia on arkista olohuonetta ja käyttöliittymäruutiinia. Kun 1990-luvun alussa asialla sai tehokkaasti kylähullun maineen (”sähköinen kirja – mitä hullutusta!”), tänään jokaisen kunnan virkamiehen perustaitoihin kuuluu alan EU-hakemuksen värkkääminen iltapäivässä.

Siksi Geren teos on liiankin arkaaisoiva, asiat eivät olleet aivan noin teoreettisia ja systemaattisia. Menestysten taustalla oli myös haaksirikkoja ja taloudellista riskinottoa, sekä myös henkilökohtaisia tragedioita. Myös taidepuolen päälle liimaaminen (Wittgensteinista John Ca-

geen) on osin varsin työlästä ja tarpeetontakin. Se vain osoittaa, ettei digitaalisella kulttuurilla ole omaa teoriaa tai aitoa traditiota, mihin teos varsin perusteellisesti osaltaan pyrkii. Taide on aina referentiaalista toimintaa, täynnä viittauksia, multimedia ei sinänsä tarvitse tätä sivuvaurua. (Muistelen joskus näyttäneeni filmin Marcel Proustin *Kadonnutta aikaa etsimässä* -käsikirjoituksesta, jossa oli loputon päälle liimattujen lappujen fasetti. Jep, sen ajan hypermediaahan tämä selvästi oli. Eli aika viljelejä oivalluksia synnytettiin, varmaankin luddiitteja ärsyttääksemme.)

*

Geren teos on tästä lievästä kritiikistä huolimatta syytä ottaa vakavasti, sillä se kuvaa aidosti yhtä keskeistä lähiparadigmaa ja sen kantaisiä. Kun klassisia löytöretkiä tehtiin, luotiin perusta myös uudelle kartografialle, luonnontieteelle ja muille tieteille. Jotakin samankaltaista myös hypermediakäännitys synnytti. Uusia yhteisöjä, elämäntapoja, uutta taidetta ja tiedettä, uusia tapoja tutkia lähdejulkaisuja ja kansallista perintöä. Sen heikko kohta on digitaalisen kehityksen irrottaminen kapitalismista; googlismi ei ole syntynyt harrastuksesta, multimediaa käytetään uskomattomiin kassavirtoihin, joissa taiteella ja teorialla ei ole mitään tekemistä.

Samalla luotiin myös verkottunut, pirullinen nollaviiveyhteiskunta, jonka kulttuuriin kuuluu tulosten edellyttämisen heti ja nyt. Jokaisesta tuli ajatustensa promoottori, laadulla ja syvällisyydellä ei ole enää merkitystä. Kuka hölmö nyt tekisi kymmenen vuotta väitöskirjaa, kun blogilla saa kivasti nimeä ja kuulutettua ajatuksensa Armeniaan saakka. Samalla syntyi uskomaton harha, että kaikki näkyvä on totta ja oikein.

Arkistot, kirjastot, museot ja kansallinen kulttuuriperintö on uhkaavat hävitä tämän digitaalisen markkinapaikan viehätteen. Kun edistimme Tekesin rahoilla lopulta varsin päiväperhomaista tuotantoa, unohdimme oman pitkäkestoisen kulttuuriperintömme suojelun ja sen verkkoon viennin.

En usko, että perinteisen kirjaston, arkiston tai museon toiminta-ajatus vanhenee koskaan. Kirjastot käyvät tänään rajua muuttumisleikkiä. Kir-

jastolaiset hokevat jo upiikkiyhteiskuntaa: ”Jos voisimme nöyrimmin lähettää levylainanne podcastingilla iPod Nanoon, niin varmaan tekisimme sen, mutta kun on olemassa noita ilkeitä tekijänoikeuden rajoituksia, valitamme.” Kirjastojen palvelukulttuuri saakin muuttua, mutta on jotakin joka on pitänyt ne pystyssä vuosituhansia, ja tekee ne vieläkin arvokkaammaksi kuin digitaalinen nollaviiveyhteisö. Pelko Googlen ylivallassa on myös oman kansallisen identiteetin luovuttamista globaalille bisneskontrollille. Suomalaisuus edustaa yhtä prosenttia eurooppalaisesta väestöstä ja promillea maailman väestöstä.

Englanninkielinen maailma, espanjankielinen ja pian myös frankofoninen maailma, on saamassa aineistonsa verkkoon. Siinä akanvirrassa väräjäää myös entisaikojen suomalaislastu. Minulla ei ole mitään illuusiota sen kohtalosta. Meistä on tulossa eksootinen ulkomuseo globaalissa data-sodassa; emme hukanneet mitään etsikkoaikaa, sillä emme edes lähteneet omalla kulttuurillamme liikkeelle. Suomessa kansalliseen aineistoon investoidut rahat ovat taskurahoja. Poliitikot tuntevat iltalehdet ja naistenlehdet enemmän omikseen kuin kulttuuriperintönsä. Sen pelastamiseen tarvittavat pari miljoonaa eivät voisi vähempää kiinnostaa poliittisia puolueita.

*

Raine Koskimaa kohortteineen on tehnyt suomenoksessa hyvän perustyön. Käännös on kauttaaltaan huolellinen, ainoastaan jotkut omaan jalkaan ampuvat lauseet harmittavat varmasti kääntäjäkin (”Ottain huomioon kuinka tärkeää osaa digitaalinen teknologia elämässämme näyttölee, on hyödyllistä tietää mitä sana ’digitaalinen’ tarkalleen ottaen merkitsee.” s. 13). Näitä on onneksi varsin vähän. Editoinnin tarkkuus ilahduttaa, jopa hakemistoa myöten.

Geren teos on erinomainen kurssikirja, jonka esittämää historiaa referoidaan vielä monessa proseminariesitelmässä juhlallisena ja hieman ulkokultaisena paradigmana. Ehkä toimittajat olisivat voineet lisätä pienen jälkipuheen multimedian tulosta Suomeen. Nyt saa käsityksen, että hypermedia keksittiin jossakin muualla ja se vain pulpahti Suomeen. Kehitys meillä oli kuitenkin hyvin aktiivista ja olimme pioneereina monessa mukana.

Olisi hauskaa sanoa, ettei kukaan omista digitaalista maailmaa, olihan sen ennuste ’globaalinen’ (global + lokal). 1990-luvun alussa arvelimme vitsinä, että 2-3 yritystä tulee sen tekemään. Nyt tiedämme, että yksikin riittää.

Kirjoittaja on Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja ja professori.